

מדוע אנחנו כאן?

אתר ואתר, וקודם כל באתר שלנו. מוטל עלינו להחניק בעודה באיבה כל תופעה של דיכוי לאומי, כל תופעה של התנשאות גזענית (ותהיה מוסווית ככל שתהיה), כל תופעה של ביווי המיעוט ושיגאת הור.

לנו, קורבנות הכיבוש, אסור להיות כובשים. לנו, העם אשר ספריו נשרפו ונקרעו והחרמו, אסור להחרים ספרים. אנו, אשר הואשמו בחילול הגזע, חייבים להגשים את חופש-האהבה וחופש-הנישואין, ללא הגבלה של לאום ודת וגזע ועדה. אנו, שכונינו "תת-אדם", חייבים להתרחק מכל פיתוי לראות בעצמו "עם-אדונים" — כי ראינו את התוצאה.

אנחנו, העדים החיים שעברנו את גיא-הצלמוות, חייבים לכבות כל זיק של שיגאת לאומית ודתית ועדתית, לפני שיהפוך למדורה. שהרי מי כמונו יודע שמדורה זו עלולה לגדול ולהתפשט, עד שתהיה לאש-המשרפות!

היטלר

סירטו המצויין של ארי תור כהן, הפיתרון הסופי, מתחיל בדיוק ברגע הנכון בהיסטוריה של הנאצים: שריפת הספרים, חודשים מעטים אחרי הגיעם ל-שילטון. הוא מזכיר את פסוקו של היינריך היינה, שנאמר מאה שנים לפני כן, במילים נבואיות המעבירות בנו רטט: מי שמתחיל ב-שריפת ספרים, סופו לשרוף בניאדם.

הנה כי כן, שני לקחים הפוכים: וביניהם נקרעת הנשמה הישראלית. מכאן: זכור את אשר עשה לך עמלק, ומכאן: זכור כי גר היית בארץ מצריים. מכאן: העולם כולו נגרנו, הטוב בגויים הרגו, עם לבדד ישכון.

ומכאן: חברים אנחנו במישפחת-העמים, נושאי דגל האחוה האנושית, כי כולם נבראו בצלם, צדק, צדק, תרדוף.

אלה הן שתי מערכות-מוסר שונות לגמרי, שתיהן מעוגנות במסורת היהודית. שתיהן יכולות לינוק ממעמקי הרגשות של תקופת-השואה.

כמי שלא עבר את הוועות בעצמו, לא קל לי להתדיין על כך עם מי שבא משם. אני יודע שמי שעבר בעצמו את הוועות, מי שנזכר בהן, בלילות, מי שאיבד את יקיריו בגטאות ובמחנות-האימה, קשה לו לאמץ לעצמו את המסקנה השניה. תאווה-הנקם בוערת בעצמו תמי, והשינאה לגויים באשר הם. ואם אינו יכול לנקום במחוללי-הוועה עצמם, הרי הוא יכול להראות את נחת זרועו לאחרים.

אך האם לא יהיה זה ניצחוננו הסופי של אדולף היטלר, אם נקבל ולוא רק צל-צילו של מוסר-ההוטנטוטים שלו?

הבה נזכור את אשר עשה לנו עמלק — כדי להישמר מכל מישמר מפני הסכנה שנהיה אי-פעם דמויי-עמלק בעצמנו!

לאינחמד מבפנים

בערב האחרון לפני סגירתו באתי אל הבאר של מיכל במפרץ נעמה, מצפון לאופירה. ליד הכניסה ישבו שתי צעירות, לא הבחנתי בפניהן בחושך. בהתקרבי האיר אותי האור של הבאר, ושתי הצעירות החלו מתוכחות ביניהן: זה הוא? זה לא הוא?

כשהבחנתי בתמהית, אמרה אחת הצעירות, זו שבימלה הלבנה, באנגלית: "אתה דומה למישהו". נכנסה בי רוח-שטות, ועניתי באנגלית, במיבטא אמריקאי: "דומה למי?"

הבחורה לא היתה עדיין בטוחה, והשיבה בהיסוס: "אחד, קוראים לו אורי אבנרי". "מי זה?" שאלתי.

"הוא היה בכנסת", אמרה הצעירה. "האם הוא נחמד?" חקרתי בחיוך.

הצעירה הימהמה, ומשהיתה בטוחה שאכן עומד לפניה אמריקאי אמיתי אמרה:

"HE NOT NICE INSIDE". מן ההסתייגות ש' במילה "מבפנים" ניתן היה להבחין כי אורי אבנרי זה הוא ד' נחמד מבחינה חיצונית, לפחות, גם זה משהו. "למה הוא לא נחמד?" שאלתי.

"HE LEFT SIDE". אמרה, כהסבר האומר את הכל, בתרגום חופשי מאנגלית צברית: הוא שמאלני. חיכתי באדיבות ונכנסתי לבאר.

לא לשתוק, גם אם הדיבור עולה במחיר. לא לפחד, כאשר יש להסתכן למען עניין צודק, לא להירתע, גם כאשר המעשה מביא על בעליו את שיגאת הרבים ואת זעם ההמון.

בקיצור: לנהוג כמוהם. ולא לשכוח כי מולם עמדה מכונת-הטרור הנוראה ביותר שידעה האנושות המודרנית, מכונה שלא ידעה רחם, שרמסה ועינתה ורצחה כשיגרת יומיים.

להיות חסידים באומה שלנו, אומת-העולם.

כיום 37 שנים אחרי תום השואה, יודעים הכל כי מעטים אלה הצילו את כבוד עמיהם — הם ולא הנכנעים, הם ולא גדולי דורם, שעמדו מנגד, בהם מתגאה היום האומה ההולנדית, והאומה הדנית, האומה האיטלקית ושאר אומות אירופה. וגם האומה הגרמנית.

הבה נדאג לכך שלעולם, לעולם לא יחסרו אנשים כאלה אצלנו.

זכור את אשר עשה לך עמלק

אומרים לנו: צריכים לזכור, לשם כך יש יום-הזיכרון לשואה ולגבורה, ונשמעות צעירות הדומיה, ונערכות עצרות.

צריכים לזכור, בוודאי. אבל מדוע? מהי המסקנה הנובעת מפרשה נוראה זו, שלמענה שומה עלינו לזכור את אשר היה? כיהודים, אנחנו יכולים להסיק מן השואה שתי מסקנות

שונות לחלוטין. המצביעות על שתי דרכי-חיים הפוכות לנו, כעם, כמדינה, כמעצמה צבאית ומדינית העומדת ברשות עצמה.

אפשר לאמר: קרה לנו דבר שלא קרה לשום אומה ולשון עלי אדמות. נפלנו קורבן לזוועה שלא היתה כדוגמתה בהיסטוריה המודרנית. מיליוני יהודים עונו בצורה שלא תתואר, הושפלו עד עפר, נרצחו ועלו בעשן הארובות.

זהו עוול, ששום תמורה חומרית ומוסרית לא תוכל לכפר עליו לעולם. בהשוואה אלינו, כל עוולה אחרת תתגמד ותתבטל.

אחרי שקרתה לנו כזאת, מותר לנו הכל, כל מעשה מוצדק, אם הוא בא להבטיח את חייו ולוא גם של יהודי אחד. כדי לקיים את העם היהודי, אחרי שקרתה לו כזאת, מותר לנו להפקיע, לגרש, לקחת בכוח. זוהי זכותנו, זוהי חובתנו. קיומו והמשכו ושיגשוגו של העם היהודי אחרי השואה מקדשים כל אמצעי.

זוהי מסקנה אפשרית אחת.

ישנה מסקנה אפשרית אחרת, הפוכה. אפשר לאמר: ראינו בעינינו לאן מובילים הגיוענות, הלאומנות, אי-הסובלנות, ההתנשאות הקיבוצית, הבזו למיעוטים, תחושת העליונות, אשר הנאציזם ההיטלראי לא היה אלא התגלמותם המובהקת והקיצונית ביותר.

ראינו את הזוועות, חשנו אותן על גופנו. לכן מוטלת עלינו החובה להילחם בתופעות אלה בכל

אחד הדוברים ביום-השואה פנה אל היהודים בעולם בקריאה לבוא לארץ-ישראל, כי רק כאן יוכלו לחיות בביטחון, מבלי לחשוש מפני שואה חדשה. זוהי שטות גמורה.

היהודים במדינת-ישראל אינם חיים בביטחון רב יותר מאשר היהודים בפזורה, ואין הם מחוסנים יותר מפני שואה. נדמה כי נכון ההיפך. אפשר בהחלט לחיות מראש מצב אפשרי, שבו תהיה צפויה לנו סכנת-שואה מרבית. למשל: אם תוך כמה שנים תהייה מצויות פצצות גרעיניות בידי רוב המדינות במרחב שלנו, יתכן בהחלט שבאחד הימים תיעלם מדינת-ישראל בענן דמוי-פיטריה. יחד עם עוד כמה מרכזי-ארכולוסיה במרחב השמי. שום סכנה קיצונית כזאת אינה צפויה לקיבוץ יהודי שלם בארץ אחרת כלשהי.

אם כן, מדוע באנו הנה? מדוע אנחנו נשארים כאן? יש לי תשובה משלי על כך, והיא התעמקה אצלי ביום-השואה.

אנחנו נמצאים כאן, כדי שאם תבוא עלינו שואה — היא תבוא באשמתנו, פרי מעשינו ומחדלנו שלנו. כדי שלא תרד עלינו כאסון-טבע, שאין בידינו להחישו או לעכבו. כדי שלא נהיה שוב אובייקט חסרי-ישע, הנענש על לא עוול בכפנו. כדי שנהיה סובייקט, השולט בגורלו.

בקיצור, כדי שנהיה חופשיים.

חופש לאומי, מהו?

לא חסינות מפני שואה. בהחלט לא.

אלא החופש לקבוע בעצמנו את גורלנו, לטוב ולרע.

כן, גם לרע.

אנחנו יכולים לכלכל את מעשינו כך, שנהיה בשלום ובביטחון. יש לי דעה משלי על הדרך המובילה ליעד זה, ולמישהו אחר יכולה להיות דיעה אחרת. נתיידין ביניהם, נאבק זה בזה, נחליט בצורה זו או אחרת, אם אפשר בדרך דמוקרטית, ואולי — חלילה — בדרך של מאבק אליים. אך נחליט אנחנו. תהיה האחריות שלנו. ייאמר-אנו עלינו כי תודות להחלטתנו שלנו שיגשגנו, או — חלילה — שבאשמת טיפשותנו נפלנו.

נהיה אדונים לגורלנו, לטוב או לרע.

וזהי, לדעתי, התורה כולה על רגל אחת.

זוהי מהות עצמאותנו, ביום-העצמאות ה-34 כמו ביום שבו הקמנו את המדינה.

אין זו פוליטיקה של ביטוח, אין זה שטריביטחון. בהחלט לא. מי שמחפש שטר כזה, מוטב שינודד מארץ לארץ, לפי כיוון הרוחות המנשבות בעולם, תמיד ימצא מקום בטוח יותר — היום באוסטרליה, מחר במונאקו.

יש בידינו שטר של חרות, וחרות פירושה — סכנה, אחריות, חופש-הבחירה, היכולת והחובה לדעת טוב ורע.

חסידי אומת העולם

גיבורת הסרט יומנה של אנה פראנק היא, כמובן, ה-נערה שבנתה את חייה במחבוא שבעליית-הגג, נערה שלא נשברה בצל המוות, עד המוות.

אך יש בפרשת אנה פראנק גם גיבורים אחרים — ההולנדים שסיכנו את חייהם, יומיים ושעה-שעה, במשך שנים, כדי להציל את אנה פראנק ובני-משפחתה.

ההולנדים, בניגוד לאורחיהם היהודיים, לא סיכנו את חייהם מחוסר-ברירה. להם היתה הברירה, הם עשו את אשר עשו מרצון חופשי, בעיניים פקוחות.

היו כאלה בכל רחבי אירופה, לא רבים מאוד, אך רבים מכפי שניתן היה לצפות. הולנדים, פולנים, איטלקים, גרמנים והרבה הרבה אחרים, שהסחירו יהודים, שהבריחו יהודים, שהצילו יהודים תוך סיכון חייהם שלהם, בתנאים של גבורה עילאית.

אנו קוראים להם "חסידי אומות העולם", ואנו חבים להם חוב, שלעולם לא נוכל לפרוע.

אלא בדרך אחת.

וזהי: לנהוג כמוהם, כאשר מתעורר הצורך.

לא להפנות את עינינו הצידה, כאשר נעשה עוול בידי בני עמנו שלנו.

לא לחשוש ולא לעמוד מנגד כאשר נדרף אצלנו אדם בשל היותו בן מיעוט לאומי, דתי, גזעי או עדתי.

לא לחשוש כאשר נפגעות זכויות-האדם של מישהו — גם כאשר הוא שייך לגזע אחר, לעם אחר, לדת אחרת, בשטח כלשהו הנתון לשליטתנו.

פראנק